

ФОЛЬКЛОРНІ ВПЛИВИ В ТВОРЧОСТІ ТЕЛЕМАНА : СИНТЕЗ МІСЦЕВИХ ТРАДИЦІЙ І БАРОКОВИХ ТЕНДЕНЦІЙ

Ірина СТЕЦЕНКО-ЄРШОВА – магістр музичного мистецтва, старший викладач кафедри співу та хорового диригування, Київська муніципальна академія музики ім. Р. М. Глієра, м. Київ
<https://orcid.org/0009-0007-0255-7282>
<https://doi.org/10.35619/ucpmk.52.1113>
stetsenko.yershova@gmail.com

Цитування:

Стеценко-Єршова І. Фольклорні впливи в творчості Телемана : синтез місцевих традицій і барокових тенденцій. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. 2026. № 52. С. 31–35. <https://doi.org/10.35619/ucpmk.52.1113>

Розглянуто фольклорні впливи в творчості Георга Філіпа Телемана крізь призму синтезу локальних традицій і барокових тенденцій. Досліджено біографічні контакти композитора з польською та моравською музичними культурами, що стали джерелом його художнього натхнення. Проаналізовано способи інтеграції народних ритмів, мелодійних зворотів та ладових структур у барокові музичні форми на прикладі таких творів як «Польські концерти» (TWV 43), «Тафельмузик» (TWV 55) та «Фантазії для флейти соло» (TWV 40). Виявлено, що використання Телеманом фольклору не було декоративним наслідуванням, а виступало повноцінним компонентом його індивідуального стилю, що значно розширило межі барокової естетики. Визначено внесок композитора у формування європейської музичної культури як піонера міжкультурного діалогу, чий інновації вплинули на подальший розвиток стилю протокласики. *Новизна дослідження* полягає у вивченні способів адаптації фольклорних мотивів у жанрово-стильових структурах барокової музики. Особлива увага приділяється таким творам, як «Польські концерти» (TWV 43), «Тафельмузик» (TWV 55) та «Фантазії для флейти соло» (TWV 40), де яскраво виявляється синтез народної музики й барокової традиції.

Ключові слова: Георг Філіп Телеман, фольклор, бароко, народна музика, музичний синтез.

Актуальність проблеми. У сучасному музикознавстві спостерігається стійке зростання інтересу до процесів інтеграції фольклорних елементів у професійну композиторську творчість. Постать Георга Філіпа Телемана в цьому контексті є ключовою, адже його спадщина, що поєднує локальні традиції з панівними європейськими стилями, постає одним із перших прикладів музичної глобалізації. Аналіз його творчого методу дозволяє глибше зрозуміти механізми взаємодії між народною культурою та високим бароковим мистецтвом.

Метою дослідження є виявлення специфічних способів синтезу народних музичних традицій з бароковими жанровими структурами в інструментальній музиці Г. Ф. Телемана та визначення їх ролі у формуванні індивідуального стилю композитора.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Творчість Георга Філіпа Телемана протягом останніх десятиліть перебуває у центрі прискіпливої уваги світового музикознавства, зокрема у розрізі вивчення «змішаного стилю» (mixed style) та інтеграції фольклорних елементів у барокову естетику [2], [7], [8]. У загальному контексті дослідники (зокрема у розвідках видання Vialma та матеріалах Boydell & Brewer) наголошують на універсальності творчого методу композитора, спрямованого на синтез локального та загальноєвропейського музичного спадку [9].

Новий етап переосмислення спадщини митця представлений у фундаментальному збірнику «Telemann Studies» під редакцією В. Гіршманна та С. Зона (2022 р.) [2]. Автори презентують Телемана як фігуру раннього Просвітництва, чий «мішаний смак» випередив свій час, розглядаючи народну музику не як декоративний елемент, а як потужне джерело інновацій для барокових жанрів.

Особливе місце в історіографії питання посідає постать Пола Ньютон-Джексона. Якщо у ранніх працях дослідник акцентував на сприйнятті Телеманом народної музики як джерела натхнення для трансформації професійної мови [3], [4], то у нових розвідках (2021, 2024 рр.) він критично деконструє міфи про «польські ритми» [1], [5]. Автор аналізує метро-ритмічну природу творів Телемана крізь призму теоретичних поглядів XVIII століття, доводячи, що «польський стиль» був не лише наслідуванням, а складною інтелектуальною адаптацією. Попри значний масив наукових напрацювань, більшість сучасних студій зосереджена переважно на історико-культурному контексті або загальнотеоретичних аспектах «польськості» та «екзотизму». Водночас залишається недостатньо висвітленим конкретний механізм структурно-ладової та жанрової адаптації фольклорних ідіом у вибраних камерно-інструментальних творах – зокрема у «Польських концертах», циклі «Тафельмузик» та Фантазіях для флейти соло. Саме необхідність заповнення цієї наукової лакуни через комплексний музикознавчий аналіз і зумовила вибір теми цього дослідження.

Вклад основного матеріалу дослідження. Творчий шлях Г. Ф. Телемана (1681–1767 рр.) позначений винятковою відкритістю до музичних впливів різних культур, що безпосередньо зумовлено його насиченою біографією та численними подорожами. Визначальною віхою у формуванні його індивідуального стилю стало перебування у Польщі (1704 р.), де він обіймав посаду капельмейстера при дворі графа Ернста фон Промніца. Саме в той період композитор отримав можливість безпосереднього занурення у стихію польського фольклору, досліджуючи автентичне звучання народних інструментів та специфіку мазурок, полонезів і краков'яків [4]. Окрім польських ідіом, композитор активно засвоював моравські та чеські музичні традиції через постійні контакти з музикантами Сілезії та Центральної Європи. Такий географічно широкий спектр впливів дозволив Телеману вивчити глибинні ладові та мелодійні особливості народної музики, які згодом стали невід'ємною частиною його творчого методу.

Важливо наголосити, що Телеман виступав не просто спостерігачем, а активним інтерпретатором народних стилів. Як зазначає П. Ньютон-Джексон, композитор зумів перетворити народні мелодії на повноцінний інструмент музичного експерименту, інтегруючи їх у складну барокову форму [4], [5]. Ця трансформація відбувалася на кількох рівнях: від безпосереднього запозичення танцювальних ритмів до глибокої структурної адаптації ладових елементів. Зокрема, використання пентатоніки, характерних мажоро-мінорних коливань та асиметричних ритмічних структур створювало у творах Телемана особливий ефект «екзотики», який надзвичайно цінувався тогочасною європейською аудиторією [7].

У системі жанрів, до яких звертався композитор, фольклорні впливи набули різного втілення. У сюїтах та ансамблевих циклах, таких як «Польські концерти» (TWV 43) або «Тафельмузик» (TWV 55), народні мелодійні звороти посилюють танцювальну динаміку, органічно співіснуючи з поліфонічною складністю барокового письма [7], [8]. Водночас у сольо-інструментальній музиці, зокрема у творі «Фантазії для флейти соло» (TWV 40), Телеман майстерно використовує імпровізаційні прийоми, що корелюють із народною традицією музикування. Такий підхід дозволив митцеві зберегти автентичну енергію фольклору, не виходячи за межі академічної естетики.

Таким чином, інтеграція народної музики в професійну творчість Г. Ф. Телемана не була декоративним прийомом, а постала як глибокий синтез, що перетворив його спадщину на унікальний приклад міжкультурного діалогу. Для детальнішого розуміння цього механізму доцільно звернутися до аналізу конкретних творів, де взаємодія локальних традицій та барокових канонів виявляється найбільш рельєфно.

Аналіз вибраних творів. Аналіз «Польських концертів» (TWV 43) дозволяє наочно простежити процеси інтеграції локальних музичних традицій у барокову композиційну систему. У цих творах Г. Ф. Телеман вдається до глибокої переробки ритмічних і ладових особливостей польського фольклору, надаючи творах унікального стилістичного забарвлення. Ритмічна енергетика польських танців – мазурки, краков'яка та полонезу – з її характерними синкопованими акцентами та гострою пунктирністю, стає органічним елементом барокової багатошарової структури. При цьому автор не просто цитує народні зразки, а адаптує їх до принципів темпорального розвитку барокового концерту.

Особливий інтерес викликає модальна специфіка «Польських концертів». Ладова основа творів часто спирається на міксолідійський та дорійський лади, що є генетично спорідненими з польською народною традицією. Проте Телеман майстерно вписує ці архаїчні ладові структури в контекст барокового гармонійного мислення, використовуючи мажоро-мінорні коливання для розширення ладо-тонального розвитку [1], [7]. Мелодична лінія, попри збереження народної автентичності (короткі фрази, варіаційні повтори), збагачується вишуканою бароковою орнаментикою. Віртуозні пасажи в сольних партіях не лише демонструють технічні можливості інструментів, а й слугують засобом професійної «огранки» фольклорного першоджерела.

Синтез народних рис із формою барокового концерту реалізується через діалогічну взаємодію сольних та ансамблевих епізодів (solo та ripieno). Телеман наповнює строгу архітектуру жанру новим експресивним змістом, де барокова поліфонія підкреслює рельєфність народних тем. Зокрема, у фінальних частинах циклів чітко простежується перетворення танцювальної першооснови на складний контрапунктичний розвиток. Драматургія концертів базується на динамічному контрасті між народною безпосередністю та раціональною логікою барокової форми, що перетворює кожен твір на цілісний зразок міжкультурного синтезу.

Не менш репрезентативним у контексті нашого дослідження є цикл «Тафельмузик» (Tafelmusik, TWV 55), який постає визначним зразком барокового міжкультурного синтезу. У цій роботі Г. Ф. Телеман демонструє віртуозне володіння «мішаним смаком», інтегруючи народні ідіоми в елітарний простір камерного ансамблю. Використання танцювальних форм – гавотів, бурре, алеманд та мінуетів – спирається на глибинний зв'язок із народною традицією, що виявляється через лапідарність ритмічних фраз та чітку акцентність. Зокрема, у гавотах Телеман застосовує симетричні

мелодичні структури з виразними акцентами на сильних долях, що апелює до первісної енергетики народного танцю, водночас залишаючись у межах вишуканої придворної естетики.

Народні витоки у «Тафельмузик» простежуються і на рівні звуковисотної організації. Використання пентатонічних зворотів, характерних для музичного фольклору Центральної Європи, та варіаційний розвиток простих поспівок поєднується з бароковою орнаментикою. Це створює особливий тип музичної тканини – прозорий та зрозумілий, але водночас інтелектуально насичений [7]. Стилістична інтеграція в рамках камерного складу реалізується через розбудову гнучкої поліфонічної структури, де кожна партія зберігає самостійність, але працює на спільний «діалогічний» результат.

Драматургічна логіка циклу, побудована на зіставленні легких танцювальних епізодів із поглибленими лірико-драматичними частинами, розкриває концепцію Телемана щодо універсальності музичної мови. Танцювальність тут не є самоціллю, а виступає як засіб емоційного розвантаження та надання циклу святкового колориту. Завдяки такому синтезу «Тафельмузик» перетворюється з функціональної «застільної» музики на багаторівневе художнє явище, де фольклорні елементи слугують каталізатором оновлення барокової стилістики [8].

Логічним продовженням авторських пошуків у сфері стилістичного синтезу постає цикл «Фантазії для флейти соло» (TWV 40) Г. Ф. Телемана. Ці твори є яскравим прикладом сольної музики бароко, що органічно поєднує лапідарність народних мотивів і складність композиційних технік. У цих творах відчувається глибокий вплив народного мелосу, зокрема через інтонаційні звороти, що апелюють до традицій Центральної та Східної Європи. Мелодика фантазій часто спирається на пентатонічні та модальні структури, характерні для народної музики. Телеман використовує короткі, ритмічно варіативні фрази, що імітують імпровізаційний характер народних висловлювань. Для досягнення більшої експресивності композитор доповнює мелодійні лінії бароковими орнаментами: трелями, мордентами й пасажами. Це дозволяє створити багатоплановий музичний текст, який, однак, зберігає свою спорідненість із народними інтонаціями [7].

Особливу увагу Телеман приділяє ритмічній побудові: у низці фантазій відчувається асиметричний характер фразування, що нагадує танцювальні мотиви. Завдяки цьому мелодії зберігають відчуття природності, властиве народній традиції, але водночас отримують нову глибину в межах барокової професійної стилістики [7], [8]. Музична драматургія циклу побудована на зіставленні контрастних епізодів, що базуються на інтонаційних моделях фольклору. Ліричні та протяжні частини, які викликають асоціації з народними піснями, чергуються з динамічними танцювальними фрагментами, створюючи своєрідний діалог між ліризмом і енергією руху.

Ліричні епізоди часто мають ламентозний характер, що виражається у протяжних мелодіях з плавними переходами між фразами. Повільні вступи деяких фантазій викликають прямі асоціації з народними протяжними піснями, підкреслюючи їхню емоційну насиченість. У той же час танцювальні частини відображають жвавість народних танців, що сприяє інтенсивному драматичному розвитку твору [7]. Органічним доповненням стає використання техніки імітації та секвенційного розвитку тем, де відчувається зв'язок із народним виконавським стилем, майстерно адаптованим до барокового поліфонічного контексту.

Таким чином, «Фантазії для флейти соло» є унікальним зразком синтезу простоти народного мелосу з витонченістю барокового мистецтва. Використання мелодійних зворотів, що нагадують фольклорні, та побудова драматургії на контрасті ліризму й танцювальності дозволили створити твори, які, залишаючись технічно складними, зберігають емоційну близькість до слухача. Це забезпечує «Фантазіям» важливе місце як у репертуарі сучасних виконавців, так і в актуальних музикознавчих дослідженнях.

Теоретичне узагальнення: новаторство Г. Ф. Телемана в контексті міжкультурного діалогу.

Творча спадщина Георга Філіпа Телемана репрезентує унікальну модель гармонійного поєднання народних ідіом з естетичними канонами барокового мистецтва. Здатність композитора адаптувати локальні музичні традиції до академічних форм свідчить про новаторський підхід, що виходить за межі простого запозичення фольклорного матеріалу. Народна музика слугувала для Телемана не лише джерелом натхнення, а й методологічною базою для творчих експериментів. Як було продемонстровано на прикладі «Польських концертів» (TWV 43), «Тафельмузик» (TWV 55) та «Фантазій для флейти соло» (TWV 40), автор створює унікальну художню синергію, де автентичні танцювальні ритми та модальні структури вписуються у складну поліфонічну архітектоніку барокового стилю [1], [7].

Новаторство Телемана в контексті музичної культури XVIII століття виявляється у кількох фундаментальних аспектах. По-перше, це суттєве розширення меж барокового стилю: народні

мотиви у його творчості стають повноцінним складником професійної музичної мови, що підпорядковується логіці гармонійного та контрапунктичного розвитку. Це не лише підсилює художню експресію творів, а й утверджує локальну традицію як універсальний культурний код [8]. По-друге, композитор значно збагатив жанрову палітру епохи, інтегруючи фольклорні елементи у камерні, оркестрові та сольні жанри, що стало революційним кроком для інструментальної музики того часу [7].

Окремої уваги заслуговує роль Телемана в утвердженні міжкультурної взаємодії. Його здатність синтезувати музичні традиції Польщі, Моравії, Франції та Італії в межах єдиної композиційної техніки відображає ідею ранньомодерної інтеграції, де народний мелос стає інструментом глобального культурного обміну. Таким чином, Телеман заклав підвалини для розуміння народної музики як рівноправного партнера у формуванні європейської академічної традиції. Його творчість не лише збагатила барокову естетику «мішаного смаку», а й визначила вектори розвитку музичного мистецтва наступних епох, актуалізуючи питання національної ідентичності в межах універсального художнього простору [2], [10].

Висновки. Творча спадщина Георга Філіпа Телемана постає як визначальний етап у процесі взаємодії народного та професійного музичного мистецтва XVIII століття. Його підхід до синтезу фольклорних ідіом та академічних форм не лише збагатив художню палітру бароко, а й заклав підвалини для оновлення європейської музичної мови, у якій локальні стилі набули статусу повноправного складника загальноєвропейського культурного простору.

Доведено, що у творчості Телемана народна музика виступає не як зовнішня декорація, а структурно-генетичний компонент композиційної системи, що зберігає свою автентичну природу в межах барокової архітектоники. У таких творах, як «Польські концерти» (BWV 43), «Тафельмузик» (BWV 55) та «Фантазії для флейти соло» (BWV 40), народні ритми, модальні структури та специфічне фразування стають імпульсом для розбудови складних поліфонічних і гармонійних конструкцій. Це свідчить про глибоке рефлексивне осмислення Телеманом потенціалу фольклору, що дозволило вибудувати гармонійний і взаємозбагачуючий діалог між народною та професійною сферами музикування [1], [7].

Інноваційні підходи композитора суттєво розширили естетичні межі барокового стилю. Його концепція «польського стилю» та майстерне втілення естетики «мішаного смаку» стали еталоном для інтеграції регіональних традицій у міжнародний музичний простір. Телеман створив нові вектори розвитку для сольних, камерних та оркестрових жанрів, де народний мелос слугував фундаментом для професійного новаторства, сприяючи демократизації музичної мови епохи.

Вагоме значення доробок Телемана має і для подальшої еволюції музичної естетики, зокрема в контексті формування стилістики Протоклазики (*galant style*). Його художні пошуки стали важливою передумовою для виникнення нового стилю, що поєднав фольклорні елементи з академічною майстерністю. Це фактично підготувало ґрунт для наступних стилістичних зрушень, що згодом знайшли своє завершення у творчості майстрів Віденської класичної школи [2], [8].

Отже, творчість Г. Ф. Телемана є незамінним джерелом для розуміння процесів міжкультурної взаємодії в музиці ранньомодерного часу. Його новаторство, що базується на діалектичній єдності народної лапідарності та барокової витонченості, стало визначальним чинником подальшого розвитку європейського мистецтва, забезпечивши йому концептуальну багатогранність та стилістичну глибину.

Список використаної літератури

1. Newton-Jackson P. Early Modern Polonaises and the Myth of Polish Rhythms. *Journal of Musicology*. 2024. Vol. 41, № 2. P. 179–220. DOI: 10.1525/jm.2024.41.2.179.
2. Hirschmann W., Zohn S. (Eds.). *Telemann Studies*. Cambridge : Cambridge University Press, 2022. 374 p. DOI: 10.1017/9781108663472.
3. Newton-Jackson P. A turning point for Telemann scholarship? *Telemann Studies*, ed. by W. Hirschmann and S. Zohn. *Early Music*. 2023. Vol. 51, № 2. P. 301–304. DOI: 10.1093/em/caad020.
4. Newton-Jackson P. Georg Philipp Telemann and the Invention of 'the Polish Style': Musical Polishness in the Early Modern German Imagination : dissertation for the degree of Doctor of Philosophy. Cambridge : University of Cambridge, 2022. DOI: 10.17863/CAM.89102.
5. Newton-Jackson P. Mixed Metre in a Mixed Taste: Telemann and Eighteenth-Century Metric Theory. *Eighteenth-Century Music*. 2021. Vol. 18, № 1. P. 11–39. DOI: 10.1017/S1478570620000433.
6. Taylor N. Georg Philipp Telemann: Enlightenment and Postmodern Perspectives, Temple University, 11–14 October 2017. *Eighteenth-Century Music*. 2018. Vol. 15, № 2. P. 279–282. DOI: 10.1017/S1478570618000222.
7. Zohn S. *Music for a Mixed Taste: Style, Genre, and Meaning in Telemann's Instrumental Works*. Oxford : Oxford University Press, 2008. 686 p. DOI: 10.1093/acprof:oso/9780195169775.001.0001.

-
8. Zohn S. Telemann, old and new. *Early Music*. 2014. Vol. 42, № 2. P. 314–318. DOI: 10.1093/em/cau051.
 9. Zohn S. *The Telemann Compendium*. Woodbridge : Boydell Press, 2020. 292 p.
 10. Reul B. M. Tackling Telemann. *Early Music*. 2020. Vol. 48, № 3. P. 401–402. DOI: 10.1093/em/caaa058.

UDC 398.247.2

**FOLKLORE INFLUENCES IN TELEMANN'S WORK: A SYNTHESIS OF LOCAL TRADITIONS
AND BAROQUE TRENDS**

Iryna STETSENKO-YERSHOVA – Master of Musical Arts, Senior Lecturer of the Department of Voice and Choral Conducting, R. Glier Kyiv Municipal Academy of Music

This article examines the integration of folk influences into the music of Georg Philipp Telemann within the context of Baroque compositions. Telemann's work, which combines local traditions with European styles, is presented as an early example of musical globalization, highlighting the relevance of his creative method for understanding 18th-century cultural dynamics. Employing comparative and structural-functional analysis, the study investigates the mechanisms of adapting folk rhythmic vitality and modal characteristics into complex Baroque forms. Particular attention is paid to chamber and solo instrumental genres, specifically the «Polish Concertos» (TWV 43), «Tafelmusik» (TWV 55), and «Fantasias for Solo Flute» (TWV 40). The research identifies the specific ways Telemann blended various regional folk idioms and national styles with Baroque aesthetic principles, positioning him as a pioneer in bridging the gap between local folklore and art music. The findings contribute to a deeper understanding of the evolution of European musical culture and offer valuable insights for performers and researchers interested in the historical synthesis of genres.

Key words: Georg Philipp Telemann, folklore, Baroque, folk music, musical synthesis, regional traditions.

Стаття отримана 5.12.2025

Стаття прийнята 26.01.2026

Стаття опублікована 28.05.2026